

HISTORICKÁ GEOGRAFIE

Mgr. Jiří MIHOLA, Ph.D.

HISTORICKÁ GEOGRAFIE – obsah předmětu

- **HG jako věda, předmět studia, vývoj, osobnosti, trendy**

- Územní vývoj českých zemí
- Světská a církevní správa českých zemí
- Historická krajina jako „theatrum mundi“
- Vyprávěné krajiny – krajina a její proměny očima historiků, spisovatelů, básníků, cestovatelů
- Staré mapy a plány v kontextu vývoje kartografie
- Historické atlasy, atlasy měst
- Od Karlova Mostu ke Gotwaldovu – proměny názvů měst a míst, místní, pomístní názvy, exonyma
- Staré stezky, HG Evropy ve středověku a raném novověku

HISTORICKÁ GEOGRAFIE JAKO VĚDA

- HG – na pomezí přírodních, společenských, humanitních a technických věd – mezioborová disciplína
- Zabývá se „zmizelým časem a zmizelým prostorem“
- HG – **vědní disciplína, zkoumající změny a povahu geogr. prostředí v historické minulosti.** Geografickým prostředím rozumíme souhrn předmětů a jevů živé a neživé přírody, které se podílejí na procesu společenského života a patří k nevyhnutelným podmínkám existence a vývoje lidské společnosti.
- **HG je empirickou vědou** s reduktivními metodami, počátek každého výzkumu – analýza krajinných prvků, **retrogresivní metoda** – zaměřena na rekonstrukci minulých krajin.

- HG studuje nejen FG, ale i soc. ek. geografii (dohromady krajinná sféra), čili:
- HG = geografie určitého území v určité etapě historického rozvoje
-
- Časové vymezení disciplíny: zahrnuje tzv. historickou éru lidských dějin – o níž jsme informováni i písemnými prameny
- Starší období zkoumá prehistorická geografie
-
- HG – věda interdisciplinární
- Nejblíže je spjatá s historií, FG hist. geografie těží z výsledků hist. klimatologie, geologie, pedologie, hydrologie, kartografie, hist. botaniky, ale také archeologie, etnografie, antropologie, topografie, vojenství, urbanistiky, religionistiky, demografie, geografie kultury.
-
- V pojetí historiků je HG pomocná věda

- **Potřebují historikové geografii?**
- **Potřebují geografové historii?**

Vznik HG jako vědy:

- Počátky – v antice,
- další impuls – raný novověk, objevné plavby
- **Flavio Biondo**
- **Abraham Ortelius**
- **Philipp Clüver**
-
-
- 18. a 19. století – pokračování dalšího rozvoje
- **Carl RITTER-** jeden ze zakladatelů moderní geografie
-
- 19. st. **Fridrich Ratzel** – zakladatel antropogeografie, dílo: Politická geografie
-
- Hlavní práce: **FRIMANN: *Historická geografie Evropy***

-
- Na vliv přírodního prostředí na společnost se zaměřili **Jean BODIN**
-
- **Montesquieu**
-
- Vzorec: podnebí – psychika člověka – zvláštnosti společenského vývoje
- (Geografický determinismus)
-
- V 18. st. oponentem **J.G. Herder**, v díle „*K filozofii dějin*“
-
- 20. st. – přibýlo studium hospodářských a sociálních aspektů
- skotský teolog
- **Georg Adam SMITH: *Historical geography of the Holy Land.***
London 1894.
- Týž: ***Atlas of the Historical Geography of the Holy Land.***
London 1915.

- Nejnověji – ekologické aspekty
-
- HG a ENVIROMENTÁLNÍ DĚJINY |
-
- Přední osobnost oboru Enviromentálních dějin v USA – **Donald WORSTER**, ovlivněn konferencí o životním prostředí ve Stockolmu 1971.
- „Je málo historie ve studiu přírody a málo přírody ve studiu historie“ In: **History as natural history** (1984)
-
- Pojetí historické geografie je pestré – srv. **J. Vaniš**, HG 2, 1969, s. 3-21:
- 17 různých názorů a variant na úkoly a cíle HG, k tomu přidává ještě vlastní definici:
-
- *„HG je samostatná věda, která zkoumá geografické otázky v minulosti především metodami historickými s použitím metod geografických a sleduje jejich vztah k historickému vývoji lidské společnosti“*

VÝVOJ Historické Geografie v ČESKÉM PROSTŘEDÍ

- **KOSMAS**
- *Chronica Bohemorum*, poč. 12. st.
-
- **ENEAS SILVIUS PICCOLOMINI**
- *Kronika česká*, 15. st.
-
- Větší pokrok – 17. st.
-
- **PAVEL STRÁNSKÝ** ze Zapské Stránky
- *Respublica Bojema* (latinsky 1634)
-
- **BOHUSLAV BALBÍN**
- *Miscellanea historica regni Bohemiae*.
-
- **JAROSLAV SCHALLER** – piarista (18. st.)
- *Topographie des Königsreichs Böhmen* (16 svazků – vycházelo 1785 – 1790).

- Další posun v 19. st.:
-
- **JOHANN GOTTFRIED SOMMER**
- Das Königreich Böhmen, statistisch-topografisch dargestellt (16 dílů – 1833-49)
- Jeho spolupracovníci –Josef Eichler (dotazníkové kace, výzkum), F.X. Zippe – napsal fyzikální a statistické přehledy a po Sommerově smrti také 16 díl.
-
- Morava 19. st.:
-
- **F.J. SCHWOY**
- Topografische Schilderung des Margrafthums Mähren I., II. Praha, Lipsko 1786.
- Topographie vom Markgrafthum Mähren I.-III. (1793-94), nedokončen IV. díl
-
- **G. WOLNY**, benediktin v Rajhradě
- Die Markgraftschafft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert I.-VI. Brno 1835 – 42.
- Kirchliche topographie

- Nové impulsy souvisí s rozvojem historiografie
-
- **FRANTIŠEK PALACKÝ**
-
- Nejvýznamnější pro HG: *Popis království českého*. Praha 1848.
-
- **AUGUST SEDLÁČEK (1843-1926).**
- *Hrady, zámky a tvrze království českého* (15 dílů, 1882-1927 – 415 hradů, 117 zámků, 2423 opevněných tvrzí (chybí Chebsko, Kladsko, ale také Morava), dále:
- *Místopisný slovník historického království českého* (Praha 1908).
-
- **HERMENEGILD JIREČEK**
-
- *Zeměpisný obraz dávných Čech*
-
- **WILHELM FRIEDRICH**

HG po vzniku ČSR

- **J.V.ŠIMÁK**

- *Historický zeměpis Čech*

- *Středověká kolonizace v zemích českých*

- **FRANTIŠEK ROUBÍK**

- *Příručka vlastivědné práce.* 1941.

- Po válce nasměroval nový vvoj HG v referátu K úkolům HG (1955)

- **LADISLAV HOSÁK**

- Nejvýznamnější práce – devítisvazkové dílo:

- *Historický místopis země Moravskoslezské* (1933-1938)

- Na jeho práci navazuje současný Kabinet regionálních dějin na FF UP v Olomouci.

- Další dílo:

- *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*

- **BOHUSLAV HORÁK**

- *Dějiny zeměpisu – I.-III.*

- Jeho nástupcem byl akademik **Jaroslav Purš**.

- Po roce 1945 tedy v ČSR tři osobnosti na poli HG: **Roubík, Horák, Hosák**

- **Sborník Historická geografie**, vychází od roku 1968.
-
- K důležitým počínům po roce 1945 patří práce **ANTONÍNA PROFOUSE**:
- Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. I.-IV. (1947-57)+ dodatky
-
- **VLADIMÍR ŠMILAUER - Úvod do toponomastiky (1963)**
-
- **L. HOSÁK a R. ŠRÁMEK** zpracovali dvojsvazkové *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* (1970, 80)
-
- Konec 20.st.
-
- **DUŠAN TRÁVNÍČEK**
-
- **ZDENĚK BOHÁČ**

Současnost:

- **EVA SEMOTANOVÁ** , Zdeněk Kučera, Jiří Martínek, Robert Šimůnek

Úkol

Zpracujte na příkladě Vašeho města (obce) a okolí, případně regionu proměny krajiny s uvedením konkrétních příkladů na základě praktických znalostí, literatury, případně dostupných pramenů, včetně fotografické dokumentace, využití obrazového materiálu, map aj.

Rozsah cca 3-4 strany a elektronicky zašlete na moji adresu.

PS Snažte se, prosím o využitelnost ve vlastní školské praxi .